

ДОСИТЕЈЕВО НЕЧИСТО ОКО

„Јер је написано: Погубићу мудрост мудрих, и разум разумних одбацићу.“
Апостол Павле¹

Сажетак: Ограничавајући се на аутобиографски спис Доситеја Обрадовића Живот и прикљученија, у раду се афирмишу духовне разлике између христологије светоотачког предања Цркве и секуларизације европског рационалистичког просветитељства.

Кључне речи: Доситеј Обрадовић, рационализам, просветитељство; Богочовек, Свето Откривење, Свети Оци, Свештени догмати

I

Крштен богочовечанском тајном Светосавског завета, а осмишљен саможртвеним подвигом Косовског завета, историјски српски народ у Средњем веку није напуштао уски пут спасења уподобљавањем Тројичном Богу Светим тајнама Цркве. Српска држава, српска писменост, српска књижевност, српска просвета, српско црквено и грађанско право, српска дипломатија,... дело су Православне Цркве Христове и њених хриstopослушних Светитеља.

Великим сеобама на Север и на Запад с краја седамнаестог и почетком осамнаестог века, српски Средњовековни завет са Богом започет преводом *Светог Писма* на црквенословенски језик Свете Браће Кирила и Методија у деветом веку, биће темељно угрожен.

Преласком у крајеве Европе у којима доминира аустријски или угарски католицизам, Срби као медитерански и заветни народ започињу (ном)адску замену Светог Откривења богозаборавним европским вредностима! Изашавши из своје рашке и жичке, зетске и захумске, косовско-метохијске и медитеран-

* antifon@neobee.net

¹ 1. Кор. 1, 19.

ске завичајности и побожности, Срби су све сигурније остављали Крст свога Светосавског и Косовског Завета са Богом. Штавише, заблудели (залутали) Срби, мењаће искуство Праве вере Христове којом их је причестила апостолска мисија Светога Саве, за рошчиће цивилизацијског напретка, за латинску, протестантску или грађанску теологију сребрника. Речју, за велијаровски дух овога света².

Безавичајна, идеолошка и идолопоклоничка западна сфера у којој су се добровољно пресељени седамнаестовековни и осамнаестовековни Срби обрели, није им туђа само језички. Уређен христорборачки, такмичарски и колонизаторски, културни западни свет преиспуњен прозелитизмом и папоцезаризмом, хуманизмом и рационализмом, терезијанством и јозефинством, најбрже ће асимиловати управо панонске Србе одвојене од крајеугаоног камена свога светосавског правOVERERJA³.

Доситеј Обрадовић најистакнутији је представник панонских осамнаестовековних Срба који су модернички прелазак из Средњег у Нови Век платили одрицањем од заповести Богочовека Христа.

Језиком и родословом, Доситеј (Димитрије) Обрадовић је Србин *извањац*. Димитријево детињство у селу румунског Баната, Чакову, саображава се детињствима светских књижевника: Димитрије прерано остаје без родитеља и родитељске љубави, препуштен стихијама света и сопственој палој природи. Изван надзора истинитог духовника или свештенослужитеља, младић Димитрије бива причасником квасца фарисејског, јер је с радошћу примао истину јеванђелске науке, али у његовом плитком и колебљивом срцу није могла да се

² „Али шта је битно у том нововековном, за Србе новом амбијенту? Битно је то да све има да служи снази државе, па и Црква: светост, на име, припада држави, органу политичке моћи, а не Цркви. Битна је воља за моћ (*Wille zur Macht*), а не тежња хармонији. Битан је нов систем вредности и ново хуманистичко схватање човека: у свом 'настајању из себе', човек је утолико више човек уколико је моћнији – најпре знањем, па онда и техником или империјално-обичајном заједницом као механизмом моћи. Битно је схватање да је човечност некакав квантитет (мера моћи над природом и људском околином), лишен битија...” (Видовић, 1997: 172)

³ „Сеобом се Срби настајују у новом простору – панонском, угарском, аустријском, простору римокатоличке власти и европске метафизике, којом себе и заједницу тумаче европски интелектуалци. (Метафизика је идеологија европских интелектуалаца.) Селећи се на Север и Запад, у Бореју и Хипербореју, они не долазе само у просторе у којима владају другачија божанства, (тј. другачије вредности), него долазе и у другачију епоху историје цивилизације: у западну епоху, то јест у Нови Век. А у историји Европе, та епоха означава коначно одвајање од медитеранског завичаја и медитеранскох вредности, па тако и од Завета, Светосавског и Косовског... Јер, Нови Век значи сасвим другачије схватање људске заједнице и, из њега изведено другачије схватање човека. Ако се људи удружују да би тако удружени стекли моћ и надмоћ над природом и над другим заједницама и људима, и то на што ширем подручју, па и на целој планети, ако их, дакле, удружује воља за моћ, онда је та заједница (која није заједница, него империја) сасвим другачија од заједнице у коју се људи удружују да би вршили мисију мира. Суштина првог начина удруживања је војна (номадска, сточарска, ауторитарна, магијска, метафизичка), империјална, па је и читаво друштво ауторитарно и утолико чвршће, уколико је ауторитет прихваћен као вредност, као идеал и срећа заједнице. Суштина другог начина удруживања је саборна: то је жеља за хармонијом, то јест за слашћу (сладошћу) хармоније, Православља. Таква заједница своје језгро и свој смисао налази у Цркви.” (Видовић, 1997: 171-172)

зацари тајна Речи Господње⁴, која би увек одолевала искушењима. Димитрије Обрадовић није имао ни трпељивости, ни храбрости, нити добре воље да чека плодове зрна словесности са јеванђелске њиве Господње.

II

Основни проблем младог Димитрија Обрадовића хиљадугодишњи је проблем западног интелектуалног хришћанина, коме Бог није Отац, а Црква није мајка и који би телесним очима ума примао и телесним језиком проповедао реалност духовне науке.

О овој проблему, говори нам Спаситељ преко Светих пророка и јеванђелиста, апостола и богослова, исповедника и подвижника непрестано. Тако, у *Беседи на гори*, у шестој глави *Светога Јеванђеља по Матеју* Господ, поред осталог, казује:

„Свјетиљка тијелу је око. Ако,
дакле, око твоје буде здраво, све ће
тијело твоје свијетло бити.
Ако ли око твоје кварно буде,
све ће тијело твоје тамно бити. Ако
је, дакле, свјетлост која је у теби та-
ма, колика је тек тама!”⁵

Свети Николај Жички и Охридски тумачећи Духом Светим значења овога сложеног места из Христове *Беседе на Гори*, драму битија човека створеног на Земљи по Подобију и по Образу Божијем, открива као борбу између божанске светлосне видовитости и демонске таме заслепљености унутар саме људске личности⁶. Свети Николај најпре дословно чита ову јеванђелску перикопу усмеравајући читаоце на очи људске, које су прозор и вођ телу, кроз које тело светлост прима и у њој се разазнаје. Уколико прозор бива нечист, уколико очи нису светлило, греховођено тело само је помрчина и безумље. Узалуд вођено тело слепога не може заменити свога вођу, поставши тако права тамница. Потом, Свети Николај Жички и Охридски именује и она дубља, духовна значења поменутог јеванђелског одељка, откривајући да око означава ум, а тело душу човекову, упућујући при томе стражитељног читаоца на очи умне,

⁴ „Сјеме је ријеч Божија...

А које је на камену то су они
који када чују с радошћу примају ри-
јеч; и ови коријена немају те за неко
вријеме вјерују, а у вријеме искуше-
ња отпадно.”

(Лк. 8, 11-13)

⁵ в. Мт. 6, 22-23.

⁶ В. Свети Николај Жички и Охридски, 2001: 110-116.

на очи које су, заправо, ум свеколике човекове душе и прозор душин према Богу, којима се једино могу угледати закони Божји⁷. Док је покајани ум чист и од греха слободан, дотле се душа причешћује светлошћу небеском, те су мисли, осећаји, настројења и дела човекове душе упућена служби Богу и све је биће човеково чисто. Уколико се ум људски од Бога одврати и похули на Бога, тада је прозор на одаји зазидан и вођа душе пада у јаму. Тада се помрачена душа потпуно потчињава вођству тела, које персонификује слепило, јер као такво увек одводи у таму греха. Свети Николај наглашава да се ове речи Христове из *Беседе на гори* понајвише односе на свештенике, на вође народне, на родитеље и на учитеље: „Родитељи су као очи за своју децу, атако и учитељи за своје ученике, а тако и вође за свој народ. Ако они који напред иду не виде куда иду, још мање ће видети они, који следују њима. Ако су родитељи на странпутици, како ће деца наћи прави пут? Ако учитељи говоре лаж, како ће ученици знати истину? Ако су вође народне безбожне, како ће народ бити побожан? Ако су свештеници Божији нечисти, како ће верни бити чисти?”⁸

Око Димитрија Обрадовића је нечисто, јер његово срце, воља и ум нису послушни Светој вољи Спаситељевој. Зато ће у Димитрију Обрадовићу светлост духовног видела потамнети. Не сјединивши се са Духовданим учењем Цркве Христове⁹, млади Димитрије раскива Царство Божије у себи. Напунивши се космосом таме вавилонске, Димитрије Обрадовић није спреман да буде сапричасник Праве вере Христове, Светосавског и Косовског завета. У вавилонском духовном стању, трговац Димитрије самовољно настоји да се - не узимајући Крст свога покајања, страдања и самоодрицања - самопросвећује у сремском манастиру Хоново, како би по монашењу *већ у времену* постао светитељ и чудотворац!¹⁰

Не одрекавши се светских сујета, без искушеничког опита, без свецелог предавања своје воље Господу, без покајања и самоукоравања, без строге догматске провере оновременог игумана хоповске обитељи, оца Теодора Милутиновића, и без христочежњиве љубави према Царству Будућем, неоцрквењени и

⁷ Нав. дело, 111.

⁸ Исто:111-112.

⁹ „Зашто нам је потребно учење Светих Отаца? Зато, да бисмо, учећи од њих, могли да упознајемо своје страсти и слабости, да бисмо знали које оруђе да употребимо и како да се супротставимо нашим непријатељима.” (Преподобни Макарије Оптински, 2007: 179)

¹⁰ Чудотворац, богоносац и богослов, Свети Јован Лествичник, благословено расуђује: „Монах припада анђелском чину и [води] анђелски живот, који се остварује у вештаственом и прљавом телу. Монах је човек који се држи само Божијих запосвести и речи, у свако време, на сваком месту, у сваком послу. Бити монах значи непрестано приморавати природу и неуморно бдети над својим чулима. Монах има посвећено тело, очишћена уста и посвећен ум. Монах је преболна душа стално обузета сећањем на смрт, било да бди или да спава. Одвајање од света јесте хотимична мржња на оно што људи у свету хвале, и порицање природе ради постигнућа оног што је натприродно. Сви они који су спремно одбацили оно што припада овом жовоту, свакако беху подстакнути [жељом] за будућим Царством, или обиљем грехова, или, пак, љубављу према Богу. Ако се ниједним од споменутих циљева нису руководили, њихово је напуштање света бесмислено... Они којни започињу монашки подвиг, да би поставили сигуран темељ, треба свега да се одрекну, треба све да презру, све да исмеју, све да одбаце. Чврст, троструки и тростубни темељ чине: безазленост, пост и целомудреност.” (Свети Јован Лествичник, 2008: 20-21)

неуцрквењени Димитрије Обрадовић за осам месеци (од августа 1757. до марта 1758.) постаје монах Доситеј, самообмануто верујући у монашко спокојство и хришћански конформизам. Таквоме Доситеју, ослоњеном на сопствени разум, а не на Господа, монашки подстриг може бити само људски, а не Божански домострој!¹¹

III

Основно начело Доситејеве педагошке мисије јесте промоција таме телесног човечијег знања и (раз)ума¹², којим би требало непросвећени српски род свагда просвећивати! По Доситеју, западноевропска рационалистичка просвећеност (туђа заветним Србима јер није крштена Духом Светим, прим. П. Б.) за све Србе мора постати једина свевредност и једини путовођа¹³! Да би се овакав научни пројекат спровео, неопходно је заветне Србе испразнити од завета са Тројичним Богом, и ту празнину васпитно попунити духовно потамнелим чулноумним књигама учених европских мудраца и народа¹⁴. Речју, да би свој непросвећени разум просветлио, Српски народ по Доситеју мора посећи јеванђелски чокот светосавског Благочестија (Првославља) који га је духовно и државно, историјски и правно, писмовно и књижевно оживотворио и одржао! Тако раскалуђерска европеизација Срба подразумева реформисање Светог Откривења и Свештених догмата Цркве од Истока; порицање литурги-

¹¹ „Монаштво је божанска установа посредством које хришћанство достиже свој виши развој. Међу правилима ове Божанствене установе постоји и то да у монаштво људи ступају заиста слободном вољом, подвргавајући је пре примања завета строгом разматрању и испитивању. Онима који имају хладну и колебљиву вољу ступање у монаштво је строго забрањено.” (Свети Игњатије Брјанчанинов, 2008: 317-318)

¹² „А тјелесни човјек не прима што је од Духа Божијега, јер му је лудост, и не може да разумије, јер се то испитује духовно.”

(1. Кор. 2, 14)

¹³ „Светски људи на монахе гледају као на звери и осуђују их... Како се свет руга духовном; и тешко нама који треба да будемо светлост свету, а сада свет хоће да нас просвети, и то не светлошћу, него својим мраком и тамом”. (Преподобни Макарије Оптински, 2007: 231)

¹⁴ „А сврх свега света наука, божији дар, небесни свет, наука и књиге премудрих и просвештених људи, учених људи, истиних благодјетља чловјеческога рода, дале су ми способ проћи и достигнути до најпотајенијих заплетака срца мојега, просветиле су ме и дале су ми више познанства, него што бих могао придобити искуством хиљадугодишњега живљења на земљи... Даћу повод и приклад возљубљеној јуности српској, коју промисал неба сподоби светом ученија осигјати и просветити, да на свој језик преводе, састављају и на штампу што издају, да се постарају за матере своје и сестре, за супруге и кћери, преведећи им избране књиге учених народа, дајући им на ови начин благопотребну забаву, украшавајући њихове нарави, просвештавајући њихов ум и облагорођавајући њихово срце истиним благородством добродјетљи и просвешћенија разума. Нека се поташге и похите довести у свој род златно и благополучно време кад ће српске кћери и супруге читати *Памету*, *Телемаха*, повести Мармонтелове и проче овима подобне књиге на свом простом дијалекту. И како прве воспитатељнице и наставитељнице чада својих, просвештене будући, саме ће полагаати прво основаније њиховог доброг воспитанија, нападавајући их разумом и добродјетелију заједно с млеком прсију својих.” (Доситеј Обрадовић, 1969: 60-61)

је, апостолског прејемства и Никео-цариградског Символа вере; негирање Светих тајни, Светих врлина, Светих икона, моштију и чуда, исповедање релативизма духа времена¹⁵...

Погружена у етику хуманизма Доситејева сензуална педагогика која не носи терет Крста, никад не одређује човека Богом, већ Бога човеком. Тиме ће Доситеј у себе и међу Србе инсталирати две највеће хуманистичке и рационалистичке заповести које гласе: ослободи се Богочовека Христа својевољним мишљењем; и не веруј у надсветовну реалност! Зато Доситејева истина као и истина европске просвећености није историјски оваплоћени и васкрсли Богочовек¹⁶, већ неусиновљено знање необоженог људског разума. И као духовно чадо европских хуманистичких идеологија, светошћу неочишћени страстноумни Доситеј би да друге пучава чистоти¹⁷!!! Из овога греха проистиче Доситејев свегрех: гадаринска и гергесинска Доситејева просветитељска педагогика би једину рајску светлост на земљи, славословну светињу манастира, богоборно посветовила у безбожне школе:

„Не би ли боље било на манастирске грунтове фамилије населити, а манастире у школе, у хоспитале, и у воспиталишта сироте народње деце преобратити?... Не би ли много полезније и боље било и за православије и за народ да се сви манастири у школе и у училишта преобрате, и с њихови дохотки да да се воспитавају и уче сирота народња деца која намеравају да с временом свештеници и учитељи народњи буду?“¹⁸

Руковођен, а неузнат са лествицом и смртоносним дејствима сопствених страсти, Доситеј протестански брижљиво презире благодатно битије мана-

¹⁵ У Доситејевој просвећеној аутобиографији *Живот и прикљученија*, нема ни правоверја, нити правоверних. Ту и наратор, и епископ Георгије Попович („Самом је времену бог дао да све открије и истину да покаже...“; нав. дело 102) и игуман Теодор Милутиновић („Све ти мени кажеш шта је пре хиљаду година било. Онда су други обичаји били, а сад су други. Шта је онда било, знаду они који су онда живили, а ја знам шта сад видим...“; исто, 123) и нараторов благодјетел, тетак Никола Парчанин („У садашње време ко се год калуђери, калуђери се или из незнанства, или да му је лакше живити...“; исто, 73), имају очи заслепљене страстима духа времена.

¹⁶ „Колико Доситеј иде далеко у том свом рационализму и ограничењу свега законима јестества, види се и из тога да он чак и Царство Божије поистовећује са 'просвештенијем разума'. Његово ограничење истине законима јестества и ограничење врлине мером човековог знања, одводи га неминовно у порицање свега онога што захтева собом ослобођење од детерминизма закона јестества, што значи у одрицање потребе продора нечега новог у то јестество, негирање његовог продужења и проширења, што би дало врлини бескрајну меру и димензију, и отворило јој могућности чире од домена разума и знања. Није, дакле, случајно Доситеј порекао и одбацио монаштво, чуда, мошти, иконе. Иза свега, пак, тога скрива се у ствари порицање самог оваплоћења Бога Логоса и потребе тог оваплоћења. Јер, јестество онакво какво је и човеков разум онакав какав је, довољни су, по Доситеју сами себи.“ (Амфилохије Радовић, 1981: 33)

¹⁷ „Јер је тјелесно мудровање непријатељство Богу, пошто се не покорава закону Божијем, нити пак може.“

(Рим. 8, 7)

¹⁸ Доситеј Обрадовић, 1969: 97,138.

стирске светиње, и на тај начин се саблажњава о Истину Цркве која је Тело Христово¹⁹.

Доситејева мрзост интелектуалца на Христа и Христове манастире, односи се и на монахе²⁰. Доситеј осуђује монахе и Светитеље Цркве Христове²¹, како би на монашко просветитељско место дошли европски незнамени учитељи уживања и свесветски људи: Телемаси, Хамлети, Дамони, Емили, Валмони, Вертери, Фаусти, Дон Жуани...

IV

Првенствено преко педагошке активности светског путника, Доситеја Обрадовића, европска вештачка просвећеност захвата и српски род²².

Нововековну српску културу Доситеј Обрадовић је задужио оснивањем школе безбожништва.

Доситеј остаје и родоначелник мудрости телесног завета у Срба, који творевину ставља изнад Творца, побуњено гонећи Богочовека Христа из срп-

¹⁹ „Ако вас мрзи свијет, знајте да је мене омрзнуо прије вас.

Кад бисте били од свијета, свијет би своје љубио, а како нисте од свијета, него вас ја изабрах од свијета, зато вас мрзи свијет.”

(Јн. 15, 18-19)

²⁰ Иако сви монаси нису светитељи, сви истинити просветитељи као философи Духа Светога били су монаси. Зато нам Преподобни Јустин Ћелијски благовести: „Свети Сава је највећи српски просветитељ, јер је највећи српски светитељ. Просвета је само пројекција светости, зрачење светлости; светитељ светли, и тиме просветљује, просвећује. Просвета је свим својим бићем условљена светашћу. Први просветитељ је само светитељ. Без светитеља нема просветитеља; без светости нема просвете; без просветљења нема просвећења. Светост је светост божанском светлошћу. Истинска просвећеност није друго до зрачење светости; само су светитељи истински просвећени. Јер су божанску светлост разлили по целом бићу свом практикујући еванђелске врлине и тиме потисли из себе сваки мрак греха и таму порока. Еванђелска светост, еванђелска праведност и живи, и дише, и зрачи, и дела светлошћу. Освећујући, она у исто време осветљује и просветљује. То нам казује и сама етимологија српске речи: просвета, која долази од црквенословенске речи: просвјешченије; а свјет значи светлост, те просвета значи просветљење. Да, просвета у ствари значи просветљење, и то просветљење кроз освећење Духом Светим, Духом Христовим, као творцем, носиоцем и раздаваоцем светости и светлости... Просвету без светости, просвету без освећења Духом Светим, просвету без усавршења и довршења човека Богочовеком, просвету без Бога – измислила је Европа у своме хуманистичком идолопоклонству.” (Преподобни Јустин Ћелијски, 2001: 258-259)

²¹ „Кажи, брате, по души и по совјести твојој, хоће ли што најмање вреда благочестију и православију бити ако калуђера нестане, који нису ничим, развје црним хаљинама, неженидбом и именом калуђери?... Време је већ да народ позна да су црквони оци људи били и да су у многим стварима погрешили... Није ли познато да су цели сабори отаца проклетству и анатема предали оне који ће веровати да се находе антиподи? А сад има већ близу три стотине година да је сав свет искуством познао да они оци ништа нису знали у томе и да су врло неразумно чинили, проклињући друге који су разумније од њих мислили... И што ћеш више; у ове погрешке поклизнули су Василије Велики, Јоан Златоусти и Августин...” (Доситеј Обрадовић, 1969: 138-139)

²² в. Преподобни Јустин Ћелијски, 2001: 263-264.

ске књиге, из српске учевине и школе, из српске народне душе. Тај завет не иште вечну славу Царства Божијег, већ непрекидно тражи човечију светску славу.

Најизвођенији рефрен српске нововековне богоодрицателне просвећености уподобљене умишљеној слободи људског мишљења, суда, расуђивања и познања, налази се у Доситејевој аутобиографији *Живот и прикљученија*. Мудроносну суштину ове књижевности чини професионални догмат Доситејевог прелашћеног игумана хоповског, Теодора Милутиновића, о тзв. културној и временој превазиђености монаштва, светиња и светитеља:

„Пустиње, пештере и светињичење извади из главе; томе се данас разумни људи ругају. У данашњи дан ко се год за свеца издаје, или је каква лажа или фантазира. Учење жели и тражи колико више можеш; нема горег живота од беспослична и унљива. Колико сам те ја познати могао, ако се ти ученију не предаш, ти ћеш жалити што си се покаљуђерио; ти ниси ни за какав други посао него за књиге... Сад се је време преокренуло; учен човек ако ће и пешице ићи, сваки га поштује, а неучена видећи гди се вози на вранци, 'Вранци вранца вуку' – говоре... Ја ти више желим да у једном малом сеоцу будеш мале деце учитељ, него у Хопову игуман или архимандрит.”²³

Доситејева променљива вера нечистог ока и нечистог живљења *која кроз љубав не дела*, није могла окончати своју цивилизацијску мисију на духовну ползу српског народа и на ползу личног спасења Доситејевог. Услед тога што проповеда језичко Српство без Цркве²⁴.

Разлог Доситејевог бунта против Предања и учења Отаца Цркве Христове, јесте Доситејево европејско пребивање у гордости телесноумних сласти овога света²⁵. Зато је за своје вероисповедање лакомислено прогласио тмину туђинског зловерја, постајући тиме заблудели син и учитељ безакоња.

Доситејева учена упорност започета читањем житија свјатих, окончава умом тела. Писање Доситеја Обрадовића на духовну странпутицу понајвише је одвело корпорацију хуманистичке, слободномислеће и искомплексиране интелигенције српске²⁶. Бесловестна теологија српске хуманистичке интелигенције

²³ Доситеј Обрадовић, 1969: 131-133.

²⁴ „Хришћанство је – учење Божије, Откривење Божије. Као познање које је људима даровао Бог, оно треба да буде примљено и чувано са највећом побожношћу и покорношћу, који доликују тој светињи. Оно може да буде примљено и чувано само смиреном вером, јер потпуно надвисује људски разум. То је та духовна, тајанствена књига (*Откр.* 22, 18-19), књига познања Божијег, коју је написао и објавио сам Бог, којој се ништа не може додати и из које се ништа не може изоставити.” (Свети Игњатије Брјанчанинов, 2008: 161)

²⁵ Црква Христова устима Светога Златоуста у љубави проповеда и противницима монашког живота: „Пошто се све изопачило, и пошто су градови, где су суднице и закони, пуни великог безакоња и неправде, док пустиња рађа обилни плод мудрољубља, праведност захтева да не осуђујете оне који људе што цезну за спасењем извлаче из те буре и метежа и усмеравају их ка тихом пристаништу.” (Свети Јован Златоуст, 2010: 218)

²⁶ „При помену речи Црква, у души интелектуалца буде се и за њега самога необјашњиве фобије... Интелектуалац може споља да буде потуно пристојан човек, али може искрено да се смуђује неправдом, да с презиром одбацује махинације и мита, може да буде дарезљив и великодушан, међутим, он никада не може да очисти своје срце од похоте, прљавштине и страсти, због тога

издише у чиновима аутоидолатријског мерења Светога Саве и Светосавља на теразијама доситејевштине²⁷.

Премда само по језику српско, у строгом духовном смислу узевши, Доситејево фаустовско дело и не може бити конститутивни елеменат српске нововековне словестне (логосне; богочовечанске) књижевности²⁸. Јер, Доситејева христоргонитељна књижевност само је још један душегубни савез са силама поднебесја²⁹.

Све своје земаљско време Доситеј је утрошио на протестантске покушаје рационализације надрационалних истина Христових.

Доситеј Обрадовић понавља онтолошки ужас човекове згрчене душе несједињене са Богочовеком

Јер, *Без Господа Исуса Христа човек не може чинити никакво бесмртно добро!*³⁰ (Јн. 15, 5)

Среброљубиви и грехољубиви плодови Доситејевог дела одавно су вечно мртви.

Уместо плодова дела Доситејевог, ововремени Срби и Српкиње душу развраћују сатанским евроатланским људским правима на екуменизам и раскол, на *de facto* и *de jure* одрицање од Светосавског и Косовског завета, на утробна чедоморства и промену пола, на мужеложништво и феминизам, на алко-

што су његове врлине засноване на гордости, коју он сматра осећајем сопственог достојанства, као и на тајном самољубљу које га води ка преузношењу над другима. Одатле је пристојност интелектуалца – као што смо већ говорили – просто испуњавање друштвених норми и игра моралног хероја...Наша интелигенција је искомплексирана, јер је лако рањива.” (Архимандрит Рафаил Карелин, 2014: 123-124)

²⁷ „Под трагичним утицајем доситејевштине европска хуманистичка просвета створила је у нас сукоб између Цркве и школе, који за наш народ значи, и увек је значио катастрофу.” (Преподобни Јустин Ћелијски, 2001: 263-264)

²⁸ Повлашћено место фаустовског књижевноуметничког кривотворења свештених догмата Цркве присутно и у Доситејевој аутобиографији, односи се на оспоравање загробне реалности тзв. митарстава (царинарница). Премда о митарствима богонадахнуто посредно сведоче Свети јеванђелисти и апостоли, а потом и непосредно Свети Кирил Александријски, Преподобни Василије Нови, Блажена Теодора, Свети Теофан Затворник, Свети Игњатије Брјанчанинов, Преподобни Јустин Ћелијски..., наратор *Живота и прикљученија* самопонесен слободом уметничког стварања, искључиво сведочи чулну теологију: „Та живим те Богом заклињем, буди ревнитељ, но словесни и разумни ревнитељ, и кажи ми: хоће ли православије пропасти, ако народ не буде веровати да има вампира, да има вештица, да има врачарица и по воздуху митарстава?... Зашто да им се не каже да су ове ствари измишљене на шест и седам стотина година после спаситеља Христа и апостола?” (Доситеј Обрадовић, 1969: 138)

²⁹ „Што се тиче саме душе, интелектуалац сматра да његово унутрашње стање, његове страсти и греси, немају директан однос према моралности, пошто не нарушавају права других људи. Ето због чега је душевни разврат, који поражава дубине срца, као метастазе - појава, која је карактеристична посебно за интелигенцију. У том контексту, стваралачка интелигенција као и уметници већ неколико векова имају лидерство. Немогуће је играти се са својом уобразиљом, забављати се са страстима и остати чист... Осећајући лаж сопственог живота, трагичност свог душевног стања, интелектуалац се у исто време боји, као што смо већ приметили, да се растане са прљавим огртачем својих страсти.” (Архимандрит Рафаил Карелин, 2014: 124-125)

³⁰ В. Преподобни Јустин Ћелијски, 1987: 46.

холизам и наркоманију, на бездетност и безбрачност, на бесомучно идолослу-
жење ...

*Блажени који плачу, јер ће се утешити...*³¹

Литература:

1. Ignjatije, Sveti Brjančaninov (2008): „Jeres”, u knjizi, *Enciklopedija duhovnog života*, prev. Mladen Stanković, Pravoslavna misionarska škola pri hramu Svetog Aleksandra Nevskog, Beograd, str. 161-170.
2. Vidović, Žarko (1997): „Istorijska svest u *Seobama* Miloša Crnjanskog”, *Suoč enje Pravo-
slavlja sa Evropom*, Svetigora, Cetinje, str. 163-180.
3. Dositej, Obradović (1969): *Život i priključenija*, SKZ, Beograd, Matica srpska, Novi
Sad.
4. Jovan, Sveti Zlatoust (2010): „O onima koji osuđuju monaštvo”, *Slava Gospodu za sve*,
prev. Antonina Pantelić, Pravoslavna misionarska škola pri hramu Svetog Aleksandra
Nevskog, Beograd, str. 209-276.
5. Jovan, Sveti Lestvičnik (2008): „O odricanju i odvajanju od sujetnog života”, *Lestvica*,
Sveta srpska Carska lavra Manastir Hilandar, Asprovalta, Beograd, str. 19-26.
6. Justin, Prepodobni Čeljiški (1987): „Progres u vodenici smrti”, *Filosofske urvine*, Beo-
grad, str. 28-50.
7. Justin, prepodobni Čeljiški: „Svetosavska filozofija prosvete”, u knjizi, *Svetosavlje kao
filozofija života*, Manastir Čelije, Valjevo, Naslednici Oca Justina, Beograd, 2001, str.
254-266.
8. Karelin, Rafail arhimandrit (2014): *Crkva i inteligencija*, Romanov, Banja Luka.
9. Makarije, Prepodobni Optinski (2007): „Manastir”, *Rečnik spasenja*, prev. Mladen Sta-
nković, Pravoslavna misionarska škola pri hramu svetog Aleksandra Nevskog, Beograd,
str. 178-183.
10. Makarije, Prepodobni Optinski (2007): „Monaštvo i svet”, *Rečnik spasenja*, prev. Mla-
den Stanković, Pravoslavna misionarska škola pri hramu svetog Aleksandra Nevskog,
Beograd, str.230-234.
11. Nikolaj, Sveti Žički i Ohridski (2001): „Jevanđelje o čistoti uma”, *Omilije, Sabrana
dela*, II, SPCO Linc, Austrija, Slovo, Šabac, str. 110-116.
12. Radović, Amfilohije mitropolit: „Svetosavsko prosvetno predanje i prosvetećenost Dosite-
ja Obradovića”, *Bogoslovlje*, Beograd, 1981, god. XXV, sv.1-2, str. 23-49.
13. *Sveto Pismo, Novi Zavjet Gospoda našeg Isusa Hrista*, prevod Svetog arhijerejskog
Sinoda SPC, Beograd, 1998.

DOSITEJ'S BAD EYE

Summary: Restricting itself to Dositej Obradovic's autobiographical work *Zivot i priključenija*, the paper affirms spiritual differences between Christology of the Holy Tradition and the secularisation of European rationalist Enlightenment.

Key words: Dositej Obradovic, Rationalism, Enlightenment; Jesus Christ; Holy Revela-
tion, Holy Fathers, sacred dogmata

³¹ *Mm.* 5, 4.